

РЕЦЕНЗІЯ

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.61.304658>

РЕЦЕНЗІЯ

на підручник «Дзьобань О. П. Філософія науки: підручник.
Київ ; Одеса : Фенікс, 2024. 516 с.»

У ХХІ ст. в умовах збільшення наукової інформації й швидкого, лавино-подібного відновлення знань людства надзвичайно серйозного значення набуває підготовка висококваліфікованих науковців, які мають високу фундаментальну теоретичну підготовку, здатних до самостійної творчої науково-дослідної роботи. У зв'язку з цим видання підручника «Філософія науки» є цілком актуальним і своєчасним.

В інформаційну епоху, коли наука стала безпосередньою продуктивною силою, а науково-технічна революція набуває неймовірно широкого розмаху, розроблення проблем методології та логіки наукового дослідження вважається одним із найактуальніших завдань. Безперервний і постійно збільшуваний потік наукових досліджень, помітне зростання кількості людей, які займаються наукою, сучасна професійна діяльність у будь-якій суспільній галузі вимагає від фахівців фундаментальних знань і умінь у тій чи іншій формі творчо проводити дослідження, використовувати досягнення науки та вдосконалювати свою кваліфікацію. Усе це не тільки стимулює загальний інтерес до проблем наукового пізнання, а й вимагає осмислення науки на філософському рівні.

Фронтальне упровадження науки й сучасних інформаційних технологій до найважливіших сфер життєдіяльності суспільства, глобалізація світового розвитку, феномен масовізації культури і становлення нелінійних і віртуальних моделей свідомості – ці та багато інших явищ актуалізують проблеми філософсько-світоглядного ставлення до науки.

Сучасний вчений, фахівець у різних конкретних науках повинен знати й розуміти загальні особливості науки як форми діяльності та знання, а також природу і специфіку природничо-наукового й гуманітарного знання. Такі знання дозволяють орієнтуватися в розвитку науки на сучасному етапі, розуміти її тісний зв'язок із культурою й соціальними змінами.

Для сучасних науковців-дослідників дуже важливо не тільки добре знати основні положення, що характеризують наукову роботу, але й мати стійкі

знання про методологію та методику наукової творчості, оскільки, як свідчить сучасна наукова практика, у дослідників найбільше питань виникає саме цього характеру.

Останніми роками у зв'язку з кардинальними соціально-економічними змінами, що відбуваються в нашій країні та у світі, частиною яких є і реформа вищої освіти, побачили світ найрізноманітніші підручники та навчальні посібники як з філософії, так і з філософії науки. У цих виданнях було подолано деяку однобічність, що мала місце в минулому, яка полягала в тому, що зміст та історія філософії розглядалися як процес підготовки та формування марксистсько-ленінського вчення, а ідеї та концепції, висунуті представниками інших напрямів і шкіл, здебільшого недооцінювалися. Нова література значно розширила коло філософів, знання біографій та основних ідей яких – показник успішного освоєння навчального курсу. Безсумнівна позитивна роль цих змін полягає у формуванні фаховості майбутніх дослідників, у їхньому залученні до філософської культури.

Водночас зазначені зміни супроводжувалися і деякими негативними моментами. Через перевантаженість курсів філософії суто філософським матеріалом автори нових видань стали значно менше часу приділяти розгляду ролі конкретно-наукових питань у формуванні логічних і методологічних навичок майбутніх фахівців, у розумінні ними філософського та культурного значення найбільших відкриттів і узагальнень у природознавстві та соціально-гуманітарних науках.

Усі проблеми, поставлені в підручнику, висвітлюються автором із позицій новітніх досягнень сучасної наукової думки. Фундаментальні проблеми науки розглядаються в ньому на рівні філософського узагальнення з позицій плюралізму, різноманіття їх інтерпретації й обґрунтування.

Структурна побудова підручника чітко логічно обґрунтована. Методологія викладення матеріалу ґрунтується на дедуктивно-дидактичному методі розвитку знань і вмінь тих, хто навчається: від загального до часткового, від загальнотеоретичних знань до частково-наукових, що повністю відповідає цілям і завданням даного курсу.

Підручник, що рецензується, відрізняється системністю й послідовністю у викладі наукового матеріалу. Значної уваги в ньому приділено розгляду філософського розуміння науки, її місця й ролі в сучасному світі, значення її як найважливішого елемента духовного життя суспільства, цілісності та взаємопов'язаності всіх основних складників науки. Автор розглянув концептуальні проблеми становлення й розвитку науки, умови й чинники її генези. Особливе місце в підручнику займає проблематика діалектики взаємозв'язку традицій і новацій у генезі науки, а також сучасних методологічних новацій у науковому пізнанні.

Практично всі теоретичні положення книги взаємопов'язані в єдину систему. Це свідчить про те, що автором узагальнена багаторічна науково-дослідна праця і викладацька діяльність.

Слід зазначити як позитивний момент, що, незважаючи на теоретичну складність і термінологічну завантаженість тексту, підручник написаний простою, ясною мовою, доступною для розуміння читачами, хоча він і академічно строгий.

Вчитуючись у текст підручника, доходиш висновку, що головною метою автора є пошук шляхів пробудження в науковців-початківців інтересу до самого сенсу наукової діяльності, до філософських питань науки, появи й посилення живого «струму думки».

Знайомство з основними найзагальнішими методологічними прийомами, використовуваними для отримання нового знання, допоможе вченому-початківцю відносно швидко й ефективно адаптуватися в тому науковому співтоваристві, до якого він вступає, методологічно правильно побудувати свою дослідну діяльність, а зрештою – домогтися цікавих і неординарних наукових результатів.

Водночас зрозуміло, як і будь-яка творча робота у науково-методологічній сфері, цей підручник містить і спірні моменти. Вочевидь автору доцільно було б більше уваги приділити аксіологічним проблемам наукової діяльності в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Та незважаючи на це зауваження, підручник «Філософія науки» заслуговує високої оцінки й підтримки. Він знаменує собою помітне просування на шляху наукового забезпечення підготовки здобувачів наукового ступеня в нових умовах.

Багато питань, що розглядаються в підручнику, висвітлено з тим ступенем деталізації, який дозволить науковцям, здобувачам наукового ступеня, магістрам, викладачам, експертам, студентам та всім, хто займається науковими дослідженнями, поглиблено познайомитися з філософськими проблемами стосовно своєї науково-дослідної діяльності.

Матеріал, викладений у підручнику, допоможе читачеві познайомитися як з історією філософських поглядів на науку, так і з різними сучасними способами філософської рефлексії науки, що склалися у вітчизняній і зарубіжній літературі.

Цей підручник цілком може бути рекомендований для використання в університетських курсах підготовки докторів філософії й докторів наук. Крім того, широке використання підручника, що рецензується, у самоосвіті науковців також сприятиме підвищенню в них філософської й методологічної культури, розвитку навичок самостійного й критичного мислення. Усі небайдужі

до науки знайдуть у ньому чимало корисного й цікавого матеріалу для власних роздумів.

Завідувач кафедри філософії
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
заслужений працівник освіти України,
доктор філософських наук, професор О. Г. ДАНИЛЬЯН